

Duyu Dışı Bir Algı Olarak Sezgi Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Güvenirlik Çalışması

Dr. Öğr. Üyesi İsmet ŞAHİN*

Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kocaeli / Türkiye
ismetsahin@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2268-9289

Öz

Bu araştırma; duyu dışı bir algı, somatik işaret ve duygu olarak sezgi kavramına odaklanmaktadır. Geçerli ve güvenilir bir sezgi ölçeği geliştirmek amacıyla katılımcılardan bu sezgiye olan inançları ve güvenleri, hayatlarındaki işlevselliği, duygusallık ve duygusal okuryazarlık ile ilişkisi ve öngörü duygusu olarak deneyimlerine ilişkin soruları yanıtlamaları istenmiştir. Ön uygulama için bu amaca hizmet edeceği düşünülen 4 temel boyutta 33 madde yazılmıştır. Ön uygulama sonucunda 227 kişiden elde edilen verilerle yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 5 boyutu ölçen 21 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. “Sezgide güven/inanç boyutu”, “Sezginin rehber alınması/işlevsellik boyutu”, “Sezginin sosyal işlevselliği/önsezi boyutu”, “Sezgide duygusallık boyutu” ve son olarak “Sezginin Tesadüf/Şans/Öngörü Olarak Dışavurum Boyutu”. Her boyutun özdeğeri 1’in üzerinde ve toplam varyans temsil oranı %5’in üzerindedir. Testin tamamı 21 maddeden oluşmakta ve test toplam varyansın %68,61’ini ölçmektedir. 21 maddelik sezgi ölçeğinin faktör yapısının geçerliliğini test etmek amacıyla 359 kişiden toplanan verilerle doğrulayıcı faktör analizleri birinci ve ikinci düzey olarak hesaplanmıştır. Elde edilen yapısal model ve uyum indeksleri alanyazında belirtilen kabul sınırlarının üzerinde ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin son halinin alt boyutları ve ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach Alfa güvenirlik katsayılarının kabul edilebilir alt sınır değerinin oldukça üzerinde olduğu görülmüştür.

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 532 556 68 78 | Araştırma Makalesi.

Makale Tarih Bilgisi. Gönderim: 01.08.2024, Kabul: 11.02.2025, Erken Görüntüm: Mart, 2025, Basım: Aralık 2025

© 2025. Kalem Eğitim ve Sağlık Hizmetleri Vakfı. Bütün Hakları Saklıdır. ISSN: 2146-5606, e-ISSN: 2687-6574

Tüm bulgular, bu ölçeğin duyu dışı algı ve bedensel işaret olarak sezgiyi ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sezgi; Sezgi ölçeği; Duyu dışı algı; Somatik işaret; 6. his.

Development of an Intuition Scale as an Extrasensory Perception: Validity and Reliability Study

Abstract

This research focuses on the concept of intuition as an extrasensory perception, somatic sign, and feeling. Participants were asked to answer questions about their beliefs and trust in this intuition, its functionality in their lives, its relationship with emotionality and emotional literacy, and their experiences as a sense of forethought in order to develop a valid and reliable intuition scale. For the pre-application, 33 items were written in 4 basic dimensions that were thought to serve this purpose. As a result of the exploratory factor analysis conducted with the data obtained from 227 people as a result of the pre-application, a 21-item scale measuring 5 dimensions was obtained. "Trust/belief dimension in intuition", "Taking intuition as a guide/functionality dimension", "Social functionality of intuition/hunch dimension", "Emotionality dimension in intuition" and finally "The Expression Dimension of Intuition as Coincidence/Luck". The eigenvalue for each dimension is above 1 and the total variance representation rate is higher than 5%. The entire test consists of 21 items and measures 68.61% of the total variance. In order to test the validity of the factor structure of the 21-item intuition scale, first and second-level confirmatory factor analyses were calculated using the data obtained from 359 samples. The structural models and fit indices obtained were above the acceptance limits specified in the literature and statistically significant. The Cronbach's Alpha reliability coefficients calculated for the sub-dimensions of the final version of the scale and the entire scale were found to be well above the acceptable lower limit value. All findings indicate that this scale is a valid and reliable tool for measuring intuition as an extrasensory perception and somatic sign.

Keywords: Intuition; Intuition scale; Extrasensory perception; Somatic sign; The 6th sense.

Extended Summary

Purpose

In this research, the purpose is to develop a valid and reliable scale to measure intuition which is specifically considered as an extrasensory perception, a somatic sign, a feeling.

Method

For the pre-application, 33 items were written in 4 basic dimensions that were thought to serve this purpose. The participants were informed about the purpose and structure of the scale and were asked to answer the questions from this perspective. First, the participants' beliefs and trust in this defined intuition were questioned, and secondly, it was questioned whether this intuition was functional in their lives in general and social terms. Additionally, it was assumed that intuition, as an extrasensory perception, was related to emotionality and emotional literacy, and items were created accordingly. Finally, questions were asked about their experiences as a sense of forethought. The data collected was analyzed using SPSS 27 and AMOS 27 software.

Results

As a result of the exploratory factor analysis conducted with the data obtained from 227 people in the pre-application, a 21-item scale measuring 5 dimensions was obtained. "Trust/belief dimension in intuition" is measured with 6 items, "Taking intuition as a guide/functionality dimension" is measured with 5 items, "Social functionality of intuition/hunch dimension" is measured with 3 items, "Emotionality dimension in intuition" is measured with 4 items and finally "The Expression Dimension of Intuition as Coincidence/Luck/Foresight" is measured with 3 items. The eigenvalue for each dimension is above 1 and the total variance representation rate is higher than 5%. The entire test consists of 21 items and measures 68.61% of the total variance.

First-level and second-level confirmatory factor analyzes were conducted to test the validity of the factor structure of the 21-item intuition scale obtained as a result of EFA. Data for CFA was obtained online with the participation of 359 undergraduate, graduate, doctoral students and teachers. In the first level CFA, the structural model and the fit indices obtained are above the acceptance limits specified in the literature and are statistically significant. In order to determine whether the 5-factor structure obtained for the intuition scale would form a single general structure with all its dimensions and give

an intuition score in total, a second level CFA was conducted to determine whether the five-factor structure of the intuition scale was inclined towards only one intuition structure and its factorial validity. Again, in CFA, the structural model and fit indices are above the acceptance limits and are statistically significant.

In addition, the Cronbach's Alpha reliability coefficients calculated for the sub-dimensions of the final version of the scale and the entire scale (.90, n=359) were found to be well above the acceptable lower limit value.

Discussions

All findings indicate that this scale, developed to measure intuition as an extrasensory perception and somatic sign assumed in the research, is a valid and reliable tool. However, it should be noted that since there is no absolute definition of intuition and no objective criteria for it, researchers are trying to develop scales based on one or more of some of the criteria they assume. These scales are mostly based on individuals' self-report. The individual answers questions about a concept for which he does not have a precise definition and about which he has incomplete information. It is possible that there may be differences between an individual's self-perception and the way he labels his emotions, his true identity, and his emotional state. Therefore, the validity and reliability of intuition measurements at the conceptual level are open to debate.

Conclusion

More research is needed to fully understand and measure the phenomenon of intuition. First of all, it is considered necessary to conduct further empirical research, including the nature of intuition, its origins and its many manifestations. Moreover, tests containing several performance indicators along with self-reported scales are believed to be necessary for accurate measurement. In the development phase of these scales, it would be better to use separate and diverse tools to examine each assumption and a set of performance measures to verify them, rather than trying to measure multiple interpretations of the hypothesized concept of intuition using a single scale.

Giriş

Sezgi, gerçeğin deney veya akıl kullanmadan doğrudan kavranması yeteneği olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Akarsu (1988), sezgiyi felsefi olarak doğrudan keşfedilme ve aracısız bir şekilde aniden kavrama şeklinde bir tür çözümleme olarak tanımlamıştır. Felsefede sıkça tartışılan bir zihinsel

durum olan sezgi, bilgi kaynağı olarak güvenilirliği konusunda şüpheler uandırmaktadır. Bazı filozoflar, gerçeği anlama sürecinde sezgilere güvenmenin yararlı olduğunu iddia ederken diğerleri buna karşı çıkmıştır. Sezgi, sadece bir inanç veya inanma eğilimi değil aynı zamanda algıya benzer şekilde temsili içeriğe sahip bir deneyim olarak kabul edilmektedir. Hem sezgi hem de algı, inançlara gerekçe sağlayabilir ya da inanca yol açabilir. Sezgi, diğer bilme yöntemlerinden tamamen farklı değildir ancak inançlara gerekçe sağlama açısından algı ile benzerlikler gösterir (Bealer, 1998; Koksvik, 2011; Nado, 2014).

İbn Sînâ, sezgiyi yeni bir bilgi kaynağı olarak görmemekte ve rasyonel ve ampirik bilgiyi veren orta terimin (en önemli rolü oynayan aracı) elde ediliş hızıyla ilişkilendirmektedir. Bilginin ortaya çıkmasını hızlandırmak için sezgi kullanılır (Haklı, 2007; Öktem, 2000). Descartes'e göre sezgi, akıl yürütme veya çıkarım süreci olmadan rasyonel zihnin bir şeyin doğru veya yanlış olduğunu doğrudan kavramasıdır. Çıkarım sürecinde duyular, imgeler ve bellek daha fazla çalışırken sezgi sadece saf zihnin bir parçasıdır. Onun görüşüne göre sezgi; çok basit, net, açık ve mutlak bir ilke ya da hakikattir. Descartes'a göre sezgi, kesin ve açık bilgi edinme yöntemidir ve bir zihinsel işlemdir. Yani sezgi zihinseldir, yanılmazdır ve hükümler arasındaki ilişkileri kapsar (Öktem, 2000). Kant'ta sezgi, "duyarlılığımızın apriori şekillerinden elde ettiği verilerden ibarettir." (Gündoğan, 2024).

Henri Bergson'a göre, sadece sezgi sayesinde dünyayı gerçekten olduğu gibi kavramak mümkündür. Sezgi; analiz eden aklın tersine, kendini nesnesinin yerine koyarak, onu içeriden ve bütünsel olarak kavrayan bilgidir. Ona göre sezgi, bilince ait verileri doğrudan yakalayan iç gerçekliğin bilgisidir. Sadece iç dünyaya değil aynı zamanda ciddi bir engelle karşılaşılan dış dünyaya da yöneliktir. Dış dünyaya yönelik sezgi iki merhalede gerçekleşir: saf algı ve sempati. Saf algı bizi maddenin mutlak varlığıyla buluşturur ama dışımızdaki hayatı yakalamak için bir adım daha ileri gitmek gerekir (Bibika, 2024).

Husserl'in fenomenolojisi, bilgiyi anlam ve sezgisel eylem arasında bir bağlantı olarak tanımlar. Başka bir deyişle bilgi, bu iki eylemin birleşmesinden oluşur. Sezgisel eylem, bu eylemin ilk ve en önemli bölümüdür. Bir şeyi bilmek, onu algılamaktır. Onun görüşüne göre, algısız kavramlar boştur ve kavramsız algılar kördür. Algı (sezgi) ne kadar safsa algılanan öz de o kadar

kesin ve net olur. Husserl'e göre bilgi, anlam ve algı (sezgi) değerlerinin bir araya geldiği yerde ortaya çıkar (Öktem, 2000).

Spinoza, sezgisel bilgiyi üçüncü tür bilgi olarak tanımlamıştır. Spinoza, sezgi (scientia intuitiva) yoluyla elde edilen bilginin akıldan üstün olduğunu düşünür. Bu nedenle o, insanın en büyük mükemmelliğinin ve aklın en büyük erdeminin sezgisel bilgiyi kullanmak olduğunu savunur. Spinoza'ya göre nihai mutluluğa ve kutsanmışlığa ulaşmak için akıl gereklidir (Soyarslan, 2024).

Sezgisel düşünme, nitelikleri açısından bir bütünlük oluşturma yanısıra diğer tüm düşünme biçimlerinin ortaya çıkmasına da sebep olabilir (Berkant ve ark., 2022). Sonuç olarak sezgisel düşünme becerileri, keşfetme, akademik başarı ve yaratıcılık gibi çok sayıda özelliğin kazandırılmasında çok önemlidir. Özetle sezgi; felsefe alanında bir inanç, inanma eğilimi, algıya benzer bir deneyim, bilginin ortaya çıkmasını hızlandıran bir araç, bir şeyin doğruluğunu ya da yanlışlığını akıl yürütme ve çıkarım olmadan kavrama, saf zihnin bir işlevi olarak yanılmaz bilgi edinme yolu, bilince ait verileri doğrudan kavrayan iç gerçekliğin bilgisi, bir anlama gücü olarak tarif edilmektedir (Akarsu, 1988; Bealer, 1998; Bibika, 2024; Gündoğan, 2024; Haklı, 2007; Koksvik, 2011; Nado, 2014; Öktem, 2000; Soyarslan, 2024).

Psikolojide sezgi; hızlı, bilinçsiz ve bütünsel çağrışımlar yoluyla ortaya çıkan duygu kaynaklı yargılar olarak tanımlanır. Analitik karar verme süreçlerinin aksine hızı ve anında kavranması ile karakterize edilir (Pretz ve arkadaşları, 2014). Jung (1971'den akt; Pretz ve ark., 2014) sezgiyi bilinç dışı, birincil bir algı modu olarak tanımlarken Hammond (1996) bunu algıyla karşılaştırmıştır. Sezgisel yargılar hızla ve farkında olmadan üretilir ve bazı durumlar analitik yargılar yerine bütünsel yargıları gerektirebilir. Çıkarımsal sezgi ise otomatik analizlere dayanan sezgisel yargılara karşılık gelir.

Akıl yürütme ve mantık olmadan sezgi, genellikle bilinçli düşünmeden veya nedenleri dile getirilmeden cevaplar veya yönler sağlayan içgüdüsel bir his veya zihinsel bir yeti ile karakterize edilir (Bailin, 1991; Otte, 1990). Hogarth (2001'den akt; Pretz ve ark., 2014) sezgileri: "çok az görünür çabayla, genellikle bilinçli farkındalık olmadan ulaşılan" bilgiler olarak tanımladı. Bunlar çok az bilinçli düşünmeyi içerir veya hiç gerektirmez. Cai Shi ve Lucietto'a göre (2022) sezgi, genellikle kişinin karar verirken sahip olduğu "içgüdüsel his", "önsezi" veya "içgüdü" olarak anılır. Örtük kabul edilir ve sez-

gisel olmayan bir şekilde açıklanabilir veya gerekçelendirilebilir. Sezgi, kendiliğinden gerçekleşen hızlı, anlık bir süreç olarak nitelendirilir ve iradeyle elde edilebilecek bir şey değildir.

Psikolojide sezgi özetle; hızlı, bilinçsiz ve bütünsel çağrışımlar yoluyla ortaya çıkan duygusal olarak yüklü yargılar, bilinç dışı bir algı modu, hızla farkında olmadan üretilen yargılar, örtülü, bütünsel, otomatik, duygusal ve bilinçsiz bir süreç, akıl yürütme ve mantık olmadan cevaplar ya da yönler sağlayan bir his, bir zihinsel yeti, önsezi ya da içgüdü olarak tanımlanmaktadır (Bailin, 1991; Cai Shi ve Lucietto, 2022; Gore ve Sadler-Smith, 2011; Hammond, 1996; Hogarth, 2001; Otte, 1990; Pretz ve arkadaşları, 2014).

Sezgiler, felsefi ve psikolojik tanımlamaların bir özeti olarak saf zihnin bir işlevi; hızlı, ani, bilinçsiz, duygusal, bütünsel, örtülü ve otomatik bir süreçle gerçekleşen önsezi ya da içgüdüsel yargılar, cevaplar, yönler, hisler, kavrayışlar ya da anlama gücü olarak tarif edilebilir.

Cai Shi ve arkadaşlarına göre (2021) araştırmalar, sezginin çoğunlukla birey dengesiz ve alışılmadık bir ortamdayken kullanıldığını, istikrarlı ve tanıdık bir ortamla karşılaştığında ise daha az mevcut olduğunu göstermektedir. Sezginin yeterlilik, anlayış ve eğitim de dahil olmak üzere çeşitli süreçler tarafından oluşturulabileceğine dair düşünceler vardır. Bazıları sezgi konusunda çoklu kaynakların olasılığını kabul etse de filozoflar sezgiyi birleşik bir zihinsel durum olarak görme eğilimindedir. Bazıları ayrıca sezginin temel bir kanıtsal kaynak ve duyu algısından farklı bir yeti olarak ele alınması gerektiğini savunur (Nado, 2014; Patton, 2003).

Bailin'e göre (1991) sezgi, çeşitli anlamlara sahip olabilen ve genellikle görünüşte farklı durumlara uygulanan bir terimdir. Sezginin tekil bir beceri olmadığı iddia eden, kaynağı ve işlevi esasıyla farklı türlerini tanımlamaya çalışan araştırmalar mevcuttur. Pretz ve arkadaşlarına göre (2014) problem çözme, ahlaki ve yaratıcı olmak üzere üç tür sezgi vardır. Glöckner ve Witte-man (2010) ise dört tür sezgi tarif etmiştir: ilişkisel sezgi, eşleşen sezgi, birikimli sezgi ve yapıcı sezgi. Cai Shi ve arkadaşlarına göre (2021) sezgi; çıkarımsal, duygusal ve bütünsel olarak üçe ayrılabilir. Agyakwa (1988) sezgisel bilginin dört farklı örneğinin bir sınıflandırmasını sunar: duyu dışı algı, apaçık gerçekler, belirli durumların doğrudan kavranması ve uzman içgörüsü.

Gore ve Sadler-Smith'e göre (2011) ikili süreç teorisyenleri sezgiyi analizin karşısına yerleştirir ve iki farklı biliş modu önerirler: Sistem 1 (örtülü

ve sezgisel) ve sistem 2 (açık ve analitik). Sezgisel sistem; bütünsel, örtülü, otomatik, duygusal ve bilinçsiz işlemlerle karakterize edilirken analitik sistem analitik, açık, çaba gerektiren ve bilinçli işlemlere dayanır. Sistem 1'in düşünme ve akıl yürütmesinin hızlı, paralel ve otomatik çekirdek süreçlerle evrimsel olarak daha eski olduğu varsayılmaktadır. Sistem 2 ise daha yavaş, seri ve zahmetli çekirdek işlemleriyle daha yenidir. Sezgi, sistem 1 süreci olarak tanımlanmıştır yani bütünsel, örtülü, otomatik, duygusal ve bilinçsiz işlemlerle gerçekleşir.

Somatik belirteçler, Gore ve Saddler-Smith'e göre (2011) sezginin üçüncü olası alan-genel mekanizması olarak risk koşulları altında duygulanımın aşılmasının kaynaklarıdır. Duygu infüzyonu, duygusal olarak yüklenen bilginin bilişsel ve yargısal süreçler üzerinde etki yarattığı bir süreçtir. Somatik Belirteç Hipotezi (SMH- Somatic Marker Hypothesis), vücuttan gelen somatik ve iç organlara ait sinyallerin işaretleyici sinyaller olarak hareket ettiğini ve önceki deneyimlere dayalı olarak bilinçli farkındalık öncesinde karar vermeye rehberlik ettiğini öne süren bir teoridir. Bechara ve Damasio'a göre (2005) somatik belirteçler kişinin dışsal veya hayali olaylara ilişkin algısıyla tetiklenir ve hem algılanabilir değişiklikleri (duruş, yüz ifadesi) hem de algılanamayan değişiklikleri (endokrin salınımı, kalp atış hızı) içerebilir. Yani sezgiler somatik bir tür farkındalık ya da uyarım sonucu ortaya çıkan bir tür içgüdüsel duygu olarak düşünülebilir ve fizyolojik tepkiler yaratarak kişinin gelecekteki karar verme ve algılama süreçlerini etkileyebilir. Bu etki hem bilinçli hem de "sezgiler gibi" bilinçsiz olarak ortaya çıkabilir ve zor kararları hızla almamıza yardımcı olabilir. Araştırmalarında sezginin bilimsel yaklaşımlara karşı kullanımını açıklayan Bailin (1991) sezgiyi şu şekilde karakterize etmektedir: Bir soruna cevap sağlayan veya kişiyi mantıksal akıl yürütme sürecinden geçmeden karar vermeye iten zihinsel yetenek veya "içgüdüsel duygu" (ESP-Extrasensory Perception ya da Gut Feeling). Ancak Holzer'e göre (2022) sezgi; içten gelen duygular şekliyle, bilimi araştırma ilkelerinden saptırabilecek popüler ancak bilimsel olarak kötü tanımlanmış bir terim olduğundan bilimsel olarak açıklanamaz. "Gut feeling" olarak adlandırılan içgüdüsel hislerin duygulanım, duygu ve bilişi etkilediğine dair kanıtlar olmasına rağmen "içgüdüsel duygular" terimi yargılar ve kararlar üzerindeki etkisini destekleyecek doğrulanmış bilimsel kanıtlardan yoksundur.

Bu sınıflamalardan yola çıkarak sezgi; geçmiş deneyim, bilgi ve akıl yürütme yoluyla karşılaşılan aşına bir durumda açık bir tür kavrayış olarak,

geçmiş deneyimlerin, bilgi birikiminin zihnimizde bıraktığı farklı şemalar yardımıyla benzer olmayan durumlarda örtük bir tür kavrayış olarak ya da özellikle riskli, kritik durumlarda bir tür duyu dışı algı, his ya da somatik bir işaret olarak tarif edilebilir. Bunlardan ilki, mantıksal muhakeme ve rasyonel düşüncenin karmaşık bir gösterimi olarak anlaşılabilir. İkincisi, geçmiş hayatlara ve deneyimlere dayalı bir tür farkında olmadan seçme olarak görülebilir. İlk ikisinin zeka olarak tanımlanan kapasite ya da yeteneğin bir sonucu ya da ilişkili bir kavram olabileceğini ifade etmek çokta yanlış olmayacaktır. Örneğin, Cai Shi ve arkadaşlarına göre (2021) çıkarımsal sezgi olarak tarif edilen (Bir durumu tanımlamayı, bilinen unsurları tanımlamayı, olası nedenleri karşılaştırıp belirlemeyi ve tüm olası nedenler ve alternatifleri değerlendirdikten sonra nihai en iyi kararı vermeyi içerir) sezginin analitik ve eleştirel düşünme becerilerinin bir dışı vurumu olduğu görülebilir. Üçüncüsü, mantık ve akılla rasyonalize edilemeyen, bilgi ve deneyimden etkilenmeyen, somatik bir işaretle karakterize edilen duyu dışı bir algı ya da his olarak tanımlanmasıdır. Sezgi halk dilinde “İçime doğdu.” ya da “Malum oldu.” gibi tarif edilen histir. “Kalbim hissetti.”, “Elektrik aldım.”, “Enerjisinden hoşlandım.” gibi cümlelerde kastedilen gerçek bir elektrik ya da enerji değil ancak bir somatik işarettir. Birisi düşünülürken aynı anda o kişiden mesaj gelmesi ya da karşılaşılması şeklinde tarif edilen bir tür gizil öngörüdür. Karar verirken içimizde hissettiğimiz olumlu olumsuz duygular ya da insanlarla ilgili olumlu olumsuz temelsiz öngörüler bu tür sezgi olarak görülebilir (Bailin, 1991; Bechara ve Damasio, 2005; Gore ve Saddler-Smith, 2011).

Cai Shi ve arkadaşlarına göre (2021) bütünsel olarak tarif edilen sezgi türü (Resmin tamamını vurgularken karar vermek için çeşitli bilgi parçalarını analitik olmayan bir şekilde birleştirmek) analitik olarak derlenen bilgilerin analitik olmayan bir şekilde birleştirilmesi şeklinde ele alındığında akıl ve mantıkla yapılan değerlendirmelerin karar merhalesinde bir somatik işaret olarak (ESP) sezgisel bir tercihin devreye giriyor olabileceği akla gelmektedir. Bunun doğru olabileceği varsayılırsa zeka olarak tarif ettiğimiz kapasite ya da duyarlılık, duyu dışı (extrasensory) algı becerisi olarak tarif edilen sezgiyle ilişkili hatta sezginin alt boyutu olarak görülebilir.

Sezginin kesin bir tanımının ve bunun için nesnel ölçütlerin olmaması nedeniyle araştırmacılar varsayılan tanımların ve göstergelerin bir ya da daha fazlasına dayanan ölçekler oluşturmuşlardır. Myers-Briggs Tip Göstergesi (MBTI) ve Rasyonel Deneyimsel Envanter (REI) gibi birçok doğrulanmış

araç sezgiyi ölçmek için kullanılmaktadır. Sezgi Türleri Ölçeğinde (TIntS) gösterildiği gibi bütünsel-büyük resim, bütünsel-soyut, çıkarımsal ve duygusal gibi çeşitli türlerle sezgi ölçülebilir. Farklı sezgi türlerinin açıklık, dışadönüklük, uyumluluk ve nevrotiklik gibi farklı kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Pretz ve ark., 2014). Bununla birlikte, TIntS'nin geliştirilmesinde ve doğrulanmasında görüldüğü gibi sezgi türleri arasındaki ayrımların her zaman net olmadığı ve sezgiyi ölçmede zorluklar olduğu açıktır. Cai Shi ve Lucietto'a göre ise (2022) TIntS, MBTI ve REI araçlarını birleştiren ve üç bağımsız sezgi türünün tümünü birleştiren kapsamlı bir sezgi ölçümü sağlayan yeni bir araçtır. Ayrıca Türk dilinde geliştirilmiş bazı ölçekler de alan yazında görülebilir. Bunlardan bir tanesi Berkant ve arkadaşlarının (2022) geliştirdiği Sezgisel Düşünme Ölçeği'dir. Farklı merhalelerde 400-600 arası lise öğrencisinin katılımıyla açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda 4 boyutlu bir ölçek geliştirmişler ve boyutları "kararlılık", "içsel kesinlik", "duygusal okuryazarlık" ve "kavrayışın örtüklüğü" şeklinde isimlendirmişlerdir. Ölçeğin ilk boyutu Berkant ve arkadaşları (2022) tarafından "kararlılık" olarak adlandırılmıştır. Karar verme, en yalın ifadesiyle alternatifler içerisinden seçimde ve tercihte bulunmaktır. Karar verme; akıl yürütme, karşılaştırma yapma ve tercihte bulunma gibi çeşitli özelliklerden oluşur. Bu özellikleri açısından analitik ya da eleştirel düşünmeyi çağrıştırmaktadır ancak maddeler ters kodlanmış olduklarından sezgisel düşünmenin rasyonel, akılcı, analitik düşünmenin tersi olduğu varsayılmaktadır ki bu da Bailin (1991)'in sezginin rasyonelliğe karşı olmadığı ve rasyonelliği mümkün kılan şey olarak görüldüğünü düşündürmektedir. Ölçeğin ikinci boyutu araştırmacılar tarafından 'içsel kesinlik' olarak adlandırılmıştır. Doğru bilginin ya da düşüncenin doğruluğuna dair kesinlik hissi, o bilginin geçerliğini belirlemek amacıyla bir ölçüt olarak görülmektedir. Ölçeğin üçüncü boyutu duygusal okuryazarlık olarak adlandırılmıştır. Duygusal okuryazarlığı güçlü bireylerin sezgisel düşünme becerilerinin daha iyi olabileceği düşünülmektedir. Bu kişiler hem kendi duygularını hem de başkalarının duygularının farkındadırlar. Ölçeğin dördüncü boyutu ise kavrayışın örtüklüğü olarak adlandırılmıştır. Fischbein'e göre (1987) sezgi, akıl yürütmeye öncülük etmekle kalmaz ondan önce gelir. Keşif ve icat sezgi ile yapılırken akıl yürütme aracılığıyla da ispat edilir. Düşünceler daima ya bir akıl yürütme ya da sezgi ile başlamaktadır. Başka bir deyişle sezgi düşünceye kaynaklık edebilir. Sonuç olarak bireyler bir sorunu çözerken hangi ipucu ve bilgi örüntülerini kullandığının bilinçli olarak farkında olmayabilir (Şen, 2010).

Ülkemizde sezgi konusunda geliştirilmiş ölçek sayısı çok az olmakla birlikte mevcut ölçekler ise Berkant ve arkadaşları (2022) çalışmasında olduğu gibi sezgiyi; kararlılık, içsel kesinlik, duygusallık ve örtük mesajların okunması gibi boyutlarda ölçmeye çalışmaktadır. Yurt dışında geliştirilen ölçeklerde yine sezgiyi nasıl tanımladıklarına göre farklı boyutlarda ölçmeye çalışmışlardır. Bu araştırmada sezgi özellikle duyu dışı bir algı, somatik bir işaret, his olarak ele alınmış ve geliştirilmeye çalışılan ölçekte katılımcılar bu konuda bilgilendirilmiş ve onlardan bu bakış açısıyla sorulara cevap vermesi istenmiştir. Kavramsal olarak öncelikle katılımcıların tanımlanan bu sezgiye inançları ve güvenleri sorgulanmıştır, ikinci olarak bu sezginin genel ve sosyal anlamda işlevsel olarak hayatlarında işe koşup koşmadıkları sorgulanmıştır. Ayrıca, duyu dışı bir algı olarak sezginin Berkant ve arkadaşlarında (2022) olduğu gibi duygusallık ve duygusal okuryazarlıkla alakalı olduğu varsayılmış ve maddeler bu doğrultuda oluşturulmuştur. Son olarak bir öngörü hissi olarak deneyimlerine dair sorular sorulmuştur.

Bu çalışmanın amacı duyu dışı bir algı, bir somatik his olarak sezgi gücü ve kapasitesinin ölçülendirilmesi için bir ölçek geliştirilmesidir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma beyin dalgaları, kişilik ve sezgisel düşünme arasındaki ilişkileri incelemek için yürütülen kapsamlı bir araştırmanın ilk adımı olarak bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Bu araştırma sayısal verilerin toplanmasına ve analiz edilmesine odaklandığı için nicel bir araştırmadır. Araştırma için Koçaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan 07/06/2024 tarih ve 2024/07 numaralı karar ile izin alınmıştır. Öncelikle kavramsal tarama yapılmış, araştırma konusu olan duyu dışı bir algı olarak sezgi konusu betimlenmiştir. Ardından farklı boyutlarını ölçeceği düşünülen 45 madde yazılmıştır. Ölçek dil, benzerlik, anlamlılık açısından uzman görüşleri doğrultusunda 33 maddeye indirgenmiştir. Bir ön uygulama ile 227 kişiden bu maddelere online olarak cevap vermeleri istenmiş ve toplanan veriler kullanılarak açımlayıcı faktör analizi sonucunda 21 madde ile 5 boyutu ölçen bir ölçek oluşturulmuştur. Doğrulamalı faktör analizi için 359 kişinin katılımıyla 21 maddeli 5 boyutlu ölçek için yeniden veriler toplanmış ve ölçeğin faktör yapısı doğrulanmıştır.

Çalışma Grubu

Duyu dışı bir algı olarak sezgi ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik araştırmasında araştırmamanın 1. merhalede (AFA) çalışma grubu Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileridir. Çalışmaya katılacak öğrenciler gönüllülük esasına dayanarak farklı bölümlerde okuyan 19-21 yaş aralığında çoğunlukla 1, 2 ve 3 sınıf öğrencilerinden uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 227 öğrencidir. 2. merhalede (DFA) yine gönüllülük esasına dayalı olarak farklı üniversite, fakülte, lisans, yüksek lisans, doktora öğrencisi ve mezunu ile Kocaeli’nde görev yapan öğretmenlerden oluşan 359 katılımcı araştırmamanın örnekleme olmuştur. 2. merhalede yaş aralığı çok daha geniştir. Uygun örneklemede katılımcılar ulaşması kolay, araştırma için uygun ve gönüllü bireylerden seçilmektedir (Gravetter ve Forzano, 2012).

Kaiser-Meyer Olkin (KMO) testinin sonuçları, yapı geçerliği analizleri için yürütülen açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri için örneklem büyüklüğünün yeterliliğini belirlemede önemli bir referanstır. Pallant’a (2001) göre, KMO değerinin 0.60’dan fazla olması yeterlidir. Alan yazınında, bazı araştırmacılar madde başına on yanıtlayıcı gerektiğini belirtse de Bryman ve Cramer’e (2011) göre katılımcı sayısının madde sayısının beş katı olması yeterlidir.

Ölçeğin açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin yapılabilmesi için öncelikle 227 kişilik, ardından 359 kişilik örnekleme ulaşılmıştır. 33 madde-den oluşan sezgi ölçeği için madde sayısının beş katı ve on katı gibi olan örneklem büyüklüğü yeterli görülmüştür. Birinci gruptan elde edilen veriler kulanılarak açımlayıcı faktör analizi, ikinci gruptan elde edilen verilerle ise doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Alan yazında duyudışı algı ve somatik işaretlere dayalı deneyimlerimiz geçmişte sürekli olarak doğru, olumlu sonuçlara yol açmışsa, benzer durumlarda tutarlı sonuçlar veriyorsa insanlarda bu hislere karşı güven, inanç duygusu gelişebileceği ifade edilmektedir. (Domassio, 1994; Klein, 1998; Gigerenzer, 2007; Bechara ve ark., 2000; Gigerenzer ve Brighton, 2009). Bu nedenle önsezi/öngörü/içgüdü olarak sezgiye inanç ve güven başlığında bir boyut ve bu boyutu ölçeği düşünülen maddeler hazırlanmıştır.

Duyu dışı algı ya da somatik işaretlere dayalı deneyimlerimizin olumlu sonuçları nedeniyle bu tür işaret ya da hislere karşı bir inanç ya da güven geliyorsa doğal olarak bu işaret ve hislerin gündelik karar ve tercihlerle sosyal

ilişkilerde daha yoğun kullanılması beklenilebilir. Alan yazında kapsamlı bir araştırma ile duyu dışı bir algı (extrasensory perception), his, sezi ya da içgüdüsel bir biliş olarak tarif edilen sezgi kavramının gündelik genel karar, tercih ve sosyal ilişkilerimizde gözlenebileceği görülmüştür. Lieberman (2000) ve birçok başka kaynakta sosyal sezgi kişinin sosyal durumlardaki davranışını avantajlı bir şekilde yönlendirmeye yardımcı olan örtülü, otomatik, zahmetsiz süreç olarak tarif etmektedir. Bu nedenle sezginin sosyal işlevselliği adı altında bir boyut ve göstergesi olacak ilgili maddeler hazırlanmıştır.

Ayrıca alan yazında sezgilerin ortaya çıkması için genel olarak duygusallık ve duygulanım gerektirdiği (Berkant ve ark., 2022) ifade edilmektedir. Geliştirdikleri ölçekte bireylerin hem kendi duygularını hem de diğerlerinin duygu ve düşüncelerini anlamada güçlü niteliklere sahip olmalarının yanı sıra iletişim ve etkileşim becerilerindeki yetkinliği de gerektirmesi nedeniyle “Duygusal Okuryazarlık” olarak bir alt ölçek isimlendirmişlerdir. Benzer şekilde sezgide duygusallık başlığı altında bir boyut düşünülmüş ve maddeler hazırlanmıştır.

Son olarak Gigerenzer (2007) insanların genellikle kararlarına yol açan bilişsel kısayolların farkında olmadıklarından bu tür öngörü veya his yoluyla gerçekleşen başarılarını şansa veya tesadüfe bağlayabileceklerini ifade etmektedir. Bu nedenle bireylere şaşırtıcı tesadüfler/şans/öngörü diye adlandırılacak durumlarla ne sıklıkta karşılaştıklarına dair ya da sezginin bu şekilde dışavurumunu ortaya çıkarabilecek nitelikte sorular/maddeler oluşturulmuştur.

Söz konusu boyutları ölçeceği düşünülen 45 adet madde hazırlanmıştır. Bu maddeler bir Türk dili ve edebiyatı alanı öğretim üyesi ve bir Türkçe Öğretmeni ile iki eğitim bilimleri öğretim üyesinin görüşleri alınarak dil, benzerlik, belirsizlik ve benzeri nedenlerle sadeleştirilerek 33 maddeye indirilmiştir. Bu maddeler dört alt boyuta hazırlanmıştır:

- Önsezi/öngörü/içgüdü olarak sezgiye inanç ve güven boyutu
- Sezginin sosyal işlevselliği boyutu
- Sezgide duygusallık boyutu
- Sezginin tesadüf/şans (öngörü/his) olarak dışavurumu boyutu

Geliştirilen ham ölçek online olarak katılımcılara doldurtulmuş ancak maddelere geçmeden önce bir ön koşul olarak alan yazının sezgi konusundaki

tanımlamaların bir özeti verilerek okumaları sağlanmış ve sorulara cevap verirken sezgi, önsezi, içgüdü, öngörü gibi kavramları duyu dışı, akıl ve mantık içermeyen, deneyimden bağımsız bir his ve sezi olarak düşünmeleri istenmiştir.

Beşli likert dereceleme ölçeği kullanılarak, ölçekteki maddeler için cevaplama anahtarı olarak: “Kesinlikle katılmıyorum (1)”, “Katılmıyorum (2)”, “Ne katılıyorum ne de katılmıyorum (3)”, “Katılıyorum (4)” ve “Kesinlikle katılıyorum (5)” kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Sezgi ölçeğinin ön uygulamasından toplanan verilerin analizinde SPSS Statistics 27.0 ve AMOS 27.0 paket programları kullanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Bulgular

Açımlayıcı faktör analizleri sonrası ölçeğin 5 boyutlu bir yapıya sahip olduğu gözlenmiştir. İlgili boyutlara yükleme yapan maddeler incelendiğinde ölçeğin boyutları Tablo 1’de gözüktüğü şekilde isimlendirilmiştir. Verilerin normal dağılıp dağılmadıkları ile ilgili çarpıklık, basıklık katsayıları ve ortalama ve ortanca değerleri hesaplanmış ve Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Normal Dağılım Testi İstatistikleri

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık	Ortalama	Ortanca
Önsezi/Öngörü/İçgüdü Olarak Sezgiye İnanç ve Güven Boyutu	-.628	.503	22.43	23.00
Sezginin Sosyal İşlevselliği Boyutu	-.977	1.802	12.21	12.00
Sezgide Duygusalılık Boyutu	-.596	.642	15.59	16.00
Sezgiyi Rehber Alma / Genel İşlevselliği Boyutu	-.219	-.254	17.43	18.00
Sezginin Tesadüf / Şans (Öngörü/His) Olarak Dışavurum Boyutu	-.286	-.468	10.62	11.00

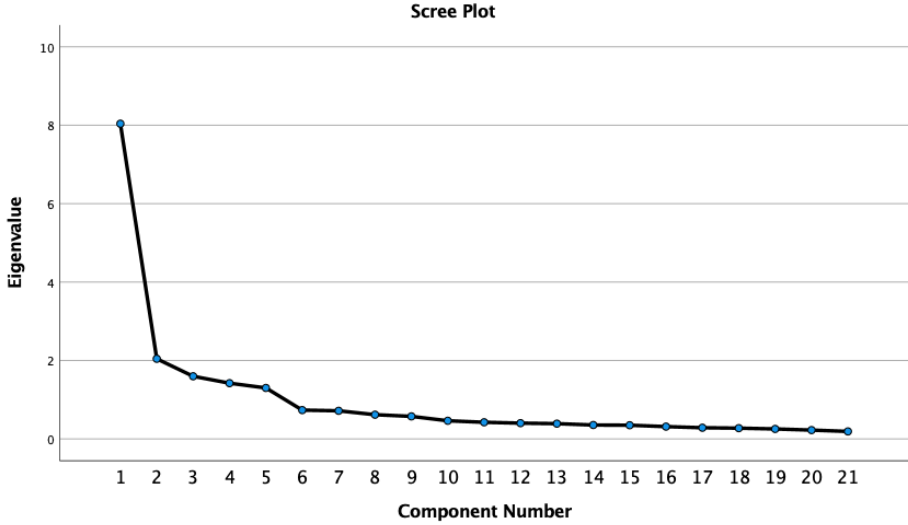
George ve Mallery (2010) ve Karagöz’e (2016) göre verilerin çok değişkenli normal dağılımı için +2 ile -2 aralığında bulunan basıklık ve çarpıklık katsayıları yeterlidir. Dağılım grafikleri incelenmiş ve çok hafif bir sola çarpıklıkla birlikte normal dağılıma çok yakın bir dağılım gözlenmiştir. Bu durum her bir boyut için hesaplanan ortalama ve ortanca değerleri incelendiğinde

de görülebilir. Tüm bu veriler esas alınarak verilerin normal bir şekilde dağıldığı kabul edilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi Bulguları

Sezgi ölçeğinin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizini (AFA) uygulanmıştır. AFA uygulanırken boyutları belirlemek için temel bileşenler analizinden (Principal Component Analysis) faydalanılmıştır. Bu yöntem, birbiriyle bağlantılı olan unsurlardan alt boyutlar oluşturarak daha küçük önemli değişkenler oluşturmayı içermektedir. Ölçekteki madde yükleri için minimum eşik alan yazında yaygın olarak kabul edilen bir değer olan 0.30 olarak kabul görse de bu çalışmada .40'ın altında yükleme yapan maddeler elenmiştir. Son tahlilde en düşük yükleme yapan madde AFA'da .618'dir. Açımlayıcı faktör analizinde (AFA) faktörler arasında korelasyon varsa eğik döndürme yaklaşımının daha uygun olacağı ifade edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Yapılan analizlerde sezgi ölçeğinin tüm boyutları arasında orta düzeyde korelasyonlar gözlenmiş (en düşük .404, en yüksek .590) ve tümü için $p < .01$ olarak bulunmuştur. Sezgi boyutları arasındaki bu etkileşim nedeniyle çalışmada eğik döndürme yöntemlerinden biri olan "Kaiser Normalleştirilmesi ile Direct Oblimin" yöntemi kullanılmıştır (Saraçlı, 2011).

Araştırmada örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla KMO analizi yapılmıştır. Şencan (2005) ve Seçer (2017) tarafından belirtildiği gibi, KMO değerinin 0.80 veya daha yüksek olması örneklem büyüklüğünün yeterliliğini göstermektedir. Barlett küresellik testi sonuçları, verilerin normal dağılım ölçütlerini karşılayıp karşılamadığını göstermektedir. Sezgi ölçeği için yapılan AFA sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde KMO örneklem uygunluğu değerinin .901 ile yeterli olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle faktör analiz için gerekli örneklem büyüklüğüne ulaşılmıştır. Bartlett küresellik testi sonucunda ki-kare değeri 2514,451 olarak hesaplanmış ve bu değer $p=0.00$ olduğu için anlamlı bulunmuştur. Bu sonucun anlamlı bulunması faktör analizi için gerekli olan, veri seti büyüklüğüne ulaşıldığı ve AFA yapılabilmesi için gerekli ölçütlerden birinin sağlandığı anlamına gelir. Analizler sonucu eksik ya da yanlış yükleme yapan maddeler çıkarılmış ve yeniden yapılan AFA'da yamaç, birikinti grafiği incelendiğinde beşinci dik çizgiden sonra yatay bir şekil aldığı görülmektedir. Bu nedenle uyarlanan ölçeğin beş boyutlu bir yapı oluşturduğu düşünülmüştür. Şekil 1'de yamaç, birikinti grafiği görülebilir.

Şekil 1. Sezgi Ölçeği Faktör Analizi Yamaç Birikinti Grafiği

Analiz sonucunda beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde bütün maddelerin faktör yük değerlerinin 0.60'ın üstünde olduğu görülebilir. Karagöz'e (2016) göre sosyal bilimlerde açıklanan varyans oranının %40-%60 arasında olması yeterlidir. Bu anlamda ölçeğin toplam varyansın %68.61'ini karşılıyor olduğu görülebilir.

Ölçekte yer alan maddelerin birbirleriyle korelasyonları incelendiğinde 0.10 ile 0.65 arasında olduğu ve anlamlılık düzeylerinin de .05'in altında olduğu gözlenmiştir. Tablonun büyüklüğü nedeniyle raporda yer verilmemiştir. Ayrıca determinant katsayısı 0.000097 olarak hesaplanmış ve 0.00001'den büyük olduğu için çoklu bağlantı probleminin olmadığı da söylenebilir.

Analizler sonucunda ortaya çıkan 2 faktör için anlamlı yükleme yapan madde sayısı 3 olarak bulunmuştur ve faktör oluşturmak için yeterli olup olmayacağı endişesi doğmuştur ancak alan yazında yapılan araştırmada 2 ve 3 maddeli faktör yapılarının olduğu gözlenmiştir. 2 maddeli faktörler için örnek Ok (2011) ve Orçanlı (2020) verilebilir. 3 maddeli faktörler için yine Ok (2011), Tutar ve arkadaşları (2023), Turgut ve arkadaşları (2018) örnek olarak verilebilir.

Tablo 2. Sezgi Ölçeğinin AFA Değerleri

	Faktörler ve Maddelerin Yükleri					
	SGVN	SRHB	SSYL	SDYG	SHİS	
Sezgiye güven/inanç boyutunun eigen değeri						8.040
Sezgiye güven/inanç boyutunun toplam varyansı						%38.3
2. İnsanlarla ilgili sezgilerime güvenirim.	.740					
6. Karşılaşılabileceğim problemler hakkında güçlü öngörülerim vardır.	.748					
7. Uzak durmam gereken tehlikeli durum ve olayları hissedirim.	.836					
8. Önsezilerim güçlüdür.	.815					
9. Yeni bir durumda ne yapmam gerektiği konusunda içgüdülerim bana doğruyu söyler.	.723					
20. 6. hissim güçlüdür.	.621					
Sezgide duygusallık boyutunun eigen değeri						1.423
Sezgide duygusallık boyutunun toplam varyansı						%6.78
5. Duygusal bir yapım var.		.852				
14. Duygularım kararlarımı etkiler.		.649				
25. Duygularım karşısında hassasım.		.814				
29. Duygusal yönüm çok güçlüdür.		.784				
Sezginin sosyal işlevselliği/ önsezi boyutunun eigen değeri						1.599
Sezginin sosyal işlevselliği/ önsezi boyutunun toplam varyansı						%7.6
1. Hiç tanımadığım bazı insanlar bende olumlu duygular uyandırır.			.830			
17. İlk kez karşılaştığım insanlardan bazen hoş bir elektrik alırım.			.782			
27. Hiçbir neden olmasa da çevremdeki bazı insanların enerjilerinden hoşlanırım.			.691			
Sezgi öngörü/his boyutunun eigen değeri						1.302
Sezgi tesadüf/şans (öngörü/his) olarak dışavurumu boyutunun toplam varyansı						%6.2
23. Sık sık aklımdan geçen kişi ile yüz yüze karşılaşıyorum.				.872		
26. Aklıma gelen başıma geldi dediğim zamanlar sık sık olur.				.674		
28. Aklımdan geçen arkadaşlarımdan sık sık mesaj aldığım olur.				.812		
Sezgiyi rehber alma/işlevsellik boyutunun eigen değeri						2.045
Sezgiyi rehber alma/işlevsellik boyutunun toplam varyansı						%9.74
12. İçgüdülerim her zaman rehberimdir.					-.618	
15. Ani çözmeme gereken durumlarda hislerime inanırım.					-.890	
16. Sezgilerim, hislerim ve iç sesim hayatın her anında bana yol gösterir.					-.742	
19. İkilemde kaldığım durumlarda önsezilerimle tercih yaparım.					-.745	
22. Karşılaştığım olaylarda iç sesim nasıl davranmam gerektiği konusunda bana yol gösterir.					-.621	
Ölçeğin temsil ettiği toplam varyans						%68.61
Çıkarım Yöntemi: Temel Bileşen Analizi.						
Döndürme Yöntemi: Kaiser Normalleştirme ile Oblimin						

Analizler sonrası görüldüğü gibi 5 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Tablo 2’da gözleneceği gibi “Sezgiye güven/inanç boyutu” 6 madde ile ölçülmekte eigen değeri 8.040 ve toplam varyansın %38.3’ünü temsil etmektedir. Maddeler en düşük .621-.836 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. “Sezgiyi rehber alma/işlevsellik boyutu” 5 madde ile ölçülmekte, eigen değeri 2.045 olup, toplam varyansın %9.74’ünü kapsamaktadır. Maddeler en düşük .621-.890 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. “Sezginin sosyal işlevselliği/ önsezi boyutu” 3 madde ile ölçülmekte, eigen değeri 1.599 olup toplam varyansın %7.6’sını temsil etmektedir. Maddeler en düşük .691-.830 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. “Sezgide duygusallık boyutu” 4 madde ile ölçülmekte, eigen değeri 1.423 olup toplam varyansın %6.78’ini kapsamaktadır. Maddeler en düşük .649-.852 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. Son olarak “Sezginin tesadüf/şans (öngörü/his) olarak dışavurum boyutu” 3 madde ile ölçülmekte, eigen değeri 1.302 ve toplam varyansın %6.2’sini temsil etmektedir. Maddeler en düşük .674-.872 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. Testin tümü 21 maddeden oluşmakta ve toplam varyansın %68.61’ini ölçmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

Açımlayıcı faktör analizi, değişkenler arasındaki bağlantılardan yararlanarak faktörleri belirlemek için kullanılır. Daha sonra bu faktörlerin doğruluğunu değerlendirmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılır. Basitçe söylemek gerekirse Karagöz’ün (2016) belirttiği gibi DFA’da yapı geçerliği testi yapılmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi, daha önce elde edilen ölçeklerin faktör yapısının yeni örneklem grupları arasında tutarlı kalıp kalmadığını inceler (Bayram, 2016; Meydan ve Şeşen, 2015).

Doğrulayıcı faktör analizi için hangi uyum indekslerinin incelenmesi gerektiği konusunda farklı görüşler bulunmakla birlikte alan yazında en çok kullanılan uyum indeksleri χ^2/df , RMSEA, SRMR, GFI, AGFI, CFI, NFI, NNFI (TLI), IFI bu çalışmada da gösterge olarak kullanılmıştır.

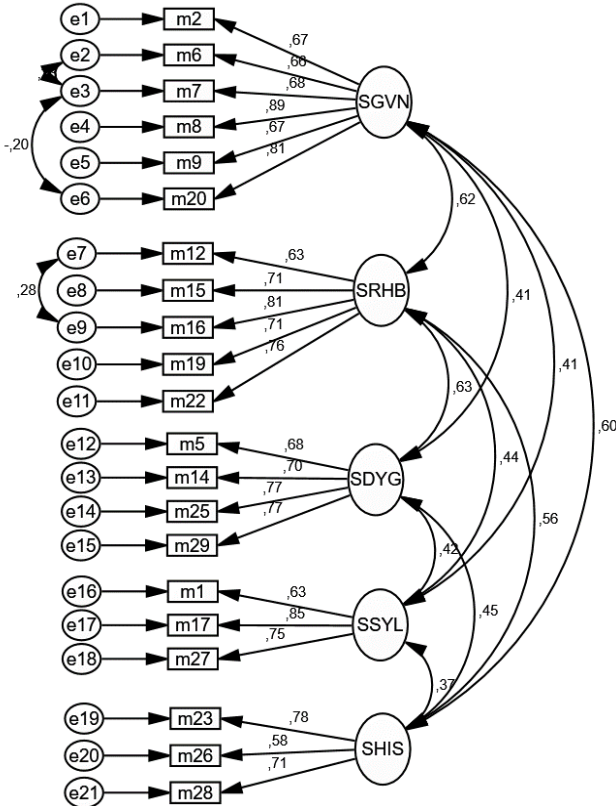
AFA sonucu elde edilen sezgi ölçeğinin faktör yapısının geçerliliğini test etmek için birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. DFA için veriler 359 lisans, yüksek lisans, doktora öğrencisi ve öğretmen katılımıyla online olarak elde edilmiştir. Birinci düzey DFA sonucunda Tablo 3’te yer alan uyum istatistikleri ve Şekil 2’de gösterilen yapısal model elde edilmiştir.

Tablo 3. Sezgi Ölçeği 1. Düzey DFA Uyum İndeks Değerleri

Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri	Hesaplanan Uyum Değerleri	1.Düzey DFA Uyum Değerleri
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 3$	2.360	Kabul Edilebilir
RMSEA	$.00 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .08$	.062	Kabul Edilebilir
SRMR	$.00 \leq SRMR \leq .05$	$.05 \leq SRMR \leq .10$	.060	Kabul Edilebilir
GFI	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI \leq .95$	.905	Kabul Edilebilir
AGFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.85 \leq NFI \leq .95$	.875	Kabul Edilebilir
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI \leq .95$	.930	Kabul Edilebilir
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.80 \leq NFI \leq .95$	.886	Kabul Edilebilir
NNFI (TLI)	$.95 \leq NNFI (TLI) \leq 1.00$	$.90 \leq NNFI (TLI) \leq .95$	.917	Kabul Edilebilir
IFI	$.95 \leq IFI \leq 1.00$	$.90 \leq IFI \leq .95$	.931	Kabul Edilebilir

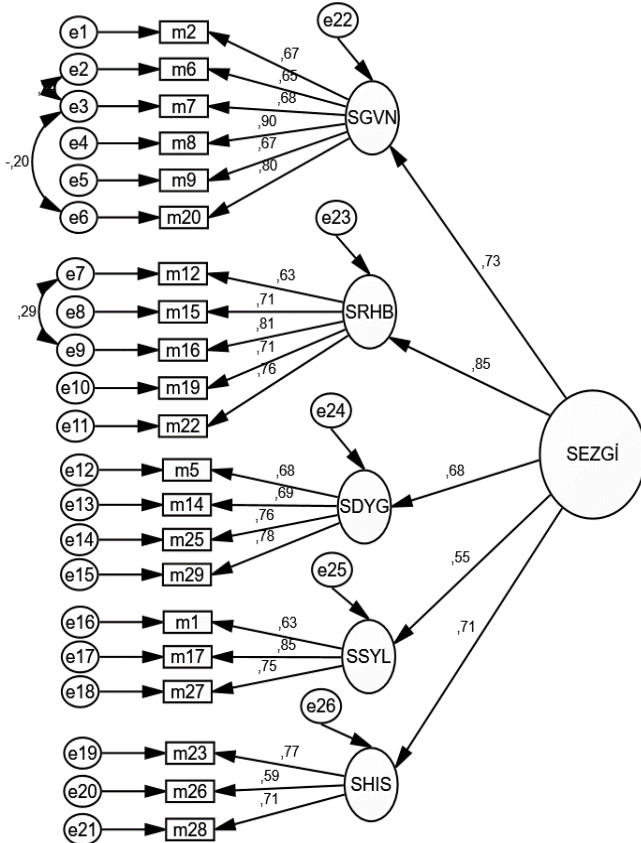
Uyum değerleri için kaynak: Berkant ve arkadaşları (2022)

Tablo 3 incelendiğinde Şekil 2’de yer alan modelin tüm DFA indekslerinin kabul edilebilir değer aralığında olduğu görülebilir. Minör bazı modifikasyonlar yapıldığı da görülebilir. Modifikasyonlar yapılırken aynı faktöre ait maddelerin hata terimlerinin ilişkilendirilmesi önemlidir (Tanrıoğen ve Türker, 2019). Tablo 3 modifikasyonlar sonrası DFA uyum indekslerine ait değerleri göstermektedir.

Şekil 2. Sezgi Ölçeği 1. Düzey DFA Modeli

Şekil 2’de gözleneceği gibi “Sezgiye güven/inanç boyutu” 6 madde ile ölçülmekte ve maddelerin faktör yükleri .66-.89 aralığındadır. “Sezgiyi rehber alma/ işlevsellik boyutu” 5 madde ile ölçülmekte ve maddeleri en düşük .63-.81 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. “Sezginin sosyal işlevselliği/ önsezi boyutu” 3 madde ile ölçülmekte ve maddeler en düşük .63-.85 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. “Sezgide duygusallık boyutu” 4 madde ile ölçülmekte, maddeler en düşük .68-.77 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. Son olarak “Sezginin tesadüf/şans/öngörü olarak dışavurum boyutu” 3 madde ile ölçülmekte ve maddeler en düşük .58-.78 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar.

Sezgi ölçeği için elde edilen 5 faktörlü yapının bütün boyutları ile duyu dışı algı olarak sezgi kavramına hizmet edip etmediğini belirlemek amacıyla ikinci düzey DFA yapılmıştır. İkinci düzey DFA modeli Şekil 3’te görülebilir.

Şekil 3. Sezgi Ölçeği 2. Düzey DFA Modeli

Şekil 3’te gözleneceği gibi “Sezgiye güven/inanç boyutu” maddelerinin faktör yükleri .65-.90 aralığındadır. “Sezgiyi rehber alma/ işlevsellik boyutu” maddeleri .63-.81 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. “Sezginin sosyal işlevselliği/ önsezi boyutu” maddeleri .63-.85 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. “Sezgide duygusallık boyutu” maddeleri .68-.78 arasında faktöre yükleme yapmaktadırlar. Son olarak “Sezginin tesadüf/şans/öngörü olarak dışavurum boyutu” maddelerinin faktör yükleri .59-.71 aralığındadır.

Tablo 4. Sezgi Ölçeği 2. Düzey DFA Uyum İndeks Değerleri

Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri	2.Düzey DFA uyum düzeyi
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 3$	2.393	Kabul Edilebilir
RMSEA	$.00 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .08$	.062	Kabul Edilebilir
SRMR	$.00 \leq SRMR \leq .05$	$.05 \leq SRMR \leq .10$	.064	Kabul Edilebilir
GFI	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI \leq .95$	.900	Kabul Edilebilir
AGFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.85 \leq NFI \leq .95$	.872	Kabul Edilebilir
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI \leq .95$	.926	Kabul Edilebilir
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.80 \leq NFI \leq .95$	.881	Kabul Edilebilir
NNFI (TLI)	$.95 \leq NNFI (TLI) \leq 1.00$	$.90 \leq NNFI (TLI) \leq .95$	.915	Kabul Edilebilir
IFI	$.95 \leq IFI \leq 1.00$	$.90 \leq IFI \leq .95$	.927	Kabul Edilebilir

Elde edilen istatistik değerleri ve yapısal model bir bütün olarak incelendiğinde 21 maddeden oluşan sezgi ölçeğinin beş boyutlu yapısının hem 1. düzeyde hem de 2 düzeyde doğrulandığını ifade etmek mümkündür.

Ölçme Aracının Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Güvenirlik ölçme araçlarının ölçmek istediği nitelikleri hassas, tutarlı ve duyarlı şekilde ölçmesi olarak tarif edilebilir. Sezgi ölçeğinin güvenilirliği iç tutarlılık (Cronbach Alfa) yöntemiyle hesaplanmıştır.

Tablo 5. Sezgi Ölçeğinin Güvenirlik Değerleri

	N	Cronbach Alfa
Sezgiye güven/inanç boyutu	359	.871
Sezgiyi rehber alma/işlevsellik boyutu	359	.850
Sezginin sosyal işlevselliği/önsezi boyutu	359	.769
Sezgide duygusallık boyutu	359	.820
Sezgi tesadüf/şans olarak (öngörü/his) dışavurumu boyutu	359	.725
Sezgi ölçeğinin tümü (21 madde)	359	.901

Tablo 5 incelendiğinde sezgi ölçeği için hesaplanan Cronbach Alfa güvenirlik katsayılarının kabul edilebilir alt sınır değerinden oldukça üstünde olduğu gözlenmektedir. Elde edilen bulgular ölçeğin iç tutarlılığa sahip ve güvenilir olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada sezgi özellikle duyu dışı bir algı, somatik bir işaret, his olarak ele alınmış ve geliştirilmeye çalışılan ölçekte katılımcılar bu konuda bilgilendirilmiş ve bu bakış açısıyla sorulara cevap vermesi istenmiştir. Kavramsal olarak öncelikle katılımcıların tanımlanan bu sezgiye inançları ve güvenleri sorgulanmıştır, ikinci olarak bu sezginin genel ve sosyal anlamda işlevsel olarak hayatlarında işe koşup koşmadıkları sorgulanmıştır. Ayrıca, duyu dışı bir algı olarak sezginin duygusallık ve duygusal okuryazarlıkla alakalı olduğu varsayılmış ve bu doğrultuda maddeler oluşturulmuştur. Son olarak da bir öngörü hissi olarak deneyimlerine dair sorular sorulmuştur. Ön uygulama için bu amaca hizmet edeceği düşünülen 4 temel boyutta 33 madde yazılmıştır. Ön uygulama sonucunda 227 kişiden elde edilen verilerle yürütülen açımlayıcı faktör analizi sonucunda 5 boyutu ölçen 21 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. “Sezgiye güven/inanç boyutu” 6 madde ile ölçülmekte, “Sezgiyi rehber alma/ işlevsellik boyutu” 5 madde ile ölçülmekte, “Sezginin sosyal işlevselliği/ önsezi boyutu” 3 madde ile ölçülmekte, “Sezgide duygusallık boyutu” 4 madde ile ölçülmekte ve son olarak “Sezginin tesadüf/şans/öngörü olarak dışavurum boyutu” 3 madde ile ölçülmektedir. Her bir boyut için eigen değeri 1’in üzerinde ve toplam varyansı temsil oranı %5’ten yüksektir. 21 maddeden oluşan testin tümü ve toplam varyansın %68.61’ini ölçmektedir.

AFA sonucu elde edilen 21 maddelik sezgi ölçeğinin faktör yapısının geçerliliğini test etmek için birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. DFA için veriler 359 lisans, yüksek lisans, doktora öğrencisi ve öğretmen katılımıyla online olarak elde edilmiştir.

Birinci düzey DFA’da yapısal model ve elde edilen uyum indeksleri alan yazında belirtilen kabul sınırlarının üzerinde ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Sezgi ölçeği için elde edilen 5 faktörlü yapının bütün boyutları ile duyu dışı algı olarak sezgi kavramına hizmet edip etmediğini belirlemek amacıyla ikinci düzey DFA yapılmıştır. Yine DFA’da yapısal model ve uyum indeksleri kabul sınırlarının üzerinde ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ayrıca ölçeğin son halinin alt boyutları ve ölçeğin tümü için elde edilen Cronbach Alfa katsayıları oldukça yüksektir. Ölçeğin tümü için 0.90 düzeyindedir. Elde edilen tüm bulgular araştırmada varsayılan duyu dışı bir algı ve somatik bir işaret olarak sezgiyi ölçmek için geliştirilen bu ölçeğin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu yönündedir.

Ancak unutulmamalıdır ki sezginin mutlak bir tanımının ve bunun için nesnel ölçütlerin olmaması nedeniyle, araştırmacılar varsayıdıkları bazı ölçütlerden bir veya daha fazlasına dayanan ölçekler geliştirmeye çalışmaktadırlar. Bu ölçekler çoğunlukla bireylerin kendi beyanlarına (self-report) dayanmaktadır. Birey, kesin bir tanımının olmadığı ve hakkında eksik bilgiye sahip olduğu bir kavramla ilgili sorulara yanıt vermektedir. Bireyin öz algısı ile duygularını etiketleme biçimi, gerçek kimliği ve duygusal durumu arasında farklılıklar olması mümkündür. Bu nedenle kavramsal düzeyde sezgi ölçümlerinin geçerliliği ve güvenilirliği tartışmaya açıktır. Sezgi olgusunu tam olarak kavramak ve ölçmek için daha fazla araştırma gereklidir. Her şeyden önce, sezginin doğası, kökenleri ve birçok tezahürü dahil olmak üzere daha fazla ampirik araştırma yapmanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Dahası, doğru ölçüm için beyana dayalı ölçeklerle birlikte birkaç performans göstergesi içeren testlerin gerekli olduğuna inanılmaktadır. Bu ölçeklerin geliştirme merhalesinde, tek bir ölçek kullanarak varsayılan sezgi kavramının birden fazla yorumunu ölçmeye çalışmaktansa, her varsayımı incelemek için ayrı ve çeşitli araçlar ve bunları doğrulamak için bir takım performans ölçümleri kullanmak daha sağlıklı olacaktır.

Başka bir açıdan bakıldığında rasyonel davranıldığı varsayılan durumlarda dahi kararların saf bilgi ve deneyime dayalı akıl ve mantıkla mı alındığı, yoksa tüm deneyim ve bilgileri işledikten sonra son seçimi veya değerlendirmeyi yaparken sezgisel bir tercihte bulunulup bulunulmadığı da sorgulanabilir. Bu soru çok tartışılması gereken bir konuyu gündeme getirecektir. Şayet bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlarımızın son noktasında sezgisel bir tercih devreye giriyorsa sezgisel potansiyelimizin rasyonel kararlarımızın, somut duyuşlarımızın ve benzeri tüm davranışlarımızın oluşumunda etkisi olabileceğini düşünmek yanlış olmayacaktır ve mantık, duyuşsal algı ve sezgiyle ilgili geliştirdiğimiz paradigmalara tümünün yeniden değerlendirilmesi gerekecektir. Belki de tüm insan davranışlarının ardındaki temel kod, sezgi dediğimiz bir yetenek, kapasite veya güçtür. Bu, zeka dediğimiz kapasitenin bile belirleyicisi olabilir. Bu durumda rasyonel, duyuşsal veya sosyal zekâ dediğimiz yeteneklerde ve benzeri alanlarda sezgisel yeteneğin alt boyutları olabilir.

Kaynakça

- Agyakwa, K. (1988). Intuition, knowledge and education. *The Journal of Educational Thought (JET)*, 22(3), 161-177. <http://www.jstor.org/stable/23768999>
- Akarsu, B. (1988). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Bailin, S. (1991). Rationality and Intuition. *Paideusis*, 4(2), 17-26.

- Doi: 10.7202/1073380ar
- Bealer, G. (1998). Intuition and the autonomy of philosophy. M. R. DePaul ve W. M. Ramsey, (Ed.), *Rethinking intuition: The psychology of intuition and its role in philosophical inquiry* içinde (201-240). Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Bechara, A. ve Damasio, A. R. (2005). The somatic marker hypothesis: A neural theory of economic decision. *Games and Economic Behavior*, 52(2), 336-372. Doi: 10.1016/j.geb.2004.06.010
- Bechara, A., Damasio, H. ve Damasio, A. R. (2000). Emotion, decision making and the orbitofrontal cortex. *Cerebral Cortex*, 10(3), 295-307. Doi: 10.1093/cercor/10.3.295
- Berkant, G. H., Bahadır, S. ve Şanal, N. (2022). Sezgisel Düşünme Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(84), 1569-1592. Doi: 10.17755/esosder.1110971
- Bibika, M. U. (2024). *Henri Bergson: Gerçekliğin bütününe ancak sezgi yoluyla ulaşırız*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Bryman, A. ve Cramer, D. (2011). *Quantitative data analysis with IBM SPSS 17, 18 and 19*. Hove: Routledge.
- Cai-Shi., Azevedo, T. M. ve Lucietto, A. M. (2021, Mayıs). *Assessing intuition used among undergraduate engineering technology and engineering students*. 2021 ASEE Virtual Annual Conference'da sunulan bildiri, California.
- Cai-Shi ve Lucietto, A. M. (2022). The preference of the use of intuition over other methods of problem solving by undergraduate students. *The European Educational Researcher*, 5(3), 253-275. Doi: 10.31757/euer.532
- Damasio, A. (1994). *Descartes' error: Emotion, reason, and the human brain*. New York: Avon Books.
- Fischbein, E. (1987). *Intuition in science and mathematics: An educational approach*. New York: Kluwer Academic Publishers.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 güncellemesi*. Boston: Pearson.
- Gigerenzer, G. (2007). *Gut feelings: The intelligence of the unconscious*. New York: Viking.
- Gigerenzer, G. ve Brighton, H. (2009). Homo heuristicus: Why biased minds make better inferences. *Topics in Cognitive Science*, 1(1), 107-143. Doi: 10.1111/j.1756-8765.2008.01006.x
- Glöckner, A. ve Witteman, C. (2010). Beyond dual-process models: A categorization of processes underlying intuitive judgement and decision making. *Thinking & Reasoning*, 16(1), 1-25. Doi: 10.1080/13546780903395748
- Gore, J. ve Sadler-Smith, E. (2011). Unpacking Intuition: A Process and Outcome Framework. *Review of General Psychology*, 15(4), 304-316. Doi: 10.1037/a0025069
- Gravetter, J. F. ve Forzano, L. B. (2012). *Research methods for the behavioral sciences* (4. baskı). USA: Linda Schreiber-Ganster.

- Gündoğan, A. O. (2024). Sezgicilik. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* içinde (Cilt 4, Sayfa 52). Ankara: Tubitak.
<https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/sezgicilik>
- Haklı, Ş. (2007). İbn Sînâ epistemolojisinde bir bilgi kaynağı olarak “Sezgi.” *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(11), 35-52.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/hititilahiyat/issue/7694/100805>
- Hammond, K. R. (1996). *Human judgment and social policy. Irreducible uncertainty, inevitable error, unavoidable injustice*. New York: Oxford University Press.
- Holzer, P. (2022). Gut signals and gut feelings: science at the interface of data and beliefs. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 16, 1-6.
Doi: 10.3389/fnbeh.2022.929332
- Karagöz, Y. (2016). *Spss ve Amos23 uygulamalı istatistiksel analizler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Klein, G. (1998). *Sources of power: How people make decisions*. Massachusetts: MIT Press.
- Koksvik, O. (2011). *Intuition*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Australian National University.
- Lieberman, M. D. (2000). Intuition: A social cognitive neuroscience approach. *Psychological Bulletin*, 126(1), 109-137.
Doi: 10.1037/0033-2909.126.1.109
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Nado, J. (2014). Why intuition? *Philosophy and Phenomenological Research*, 89(1), 15-41. <https://www.jstor.org/stable/24672978>
- Ok, Ü. (2011) Dini Tutum Ölçeği: Ölçek geliştirme ve geçerlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 528-549.
- Orçanlı, K., Boztoprak, H. ve Bekmezci, M. (2020). Merkezileşme Ölçeği’nin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 19/1(37), 95-124.
- Otte, M. (1990). Intuition and logic. *For the Learning of Mathematics*, 10(2), 37-43.
- Öktem, Ü. (2000). Descartes Kant Bergson ve Husserl’de sezgi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40(12), 159-188.
- Pallant, J. (2001). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows*. London: Open University Press.
- Patton, J. R. (2003). Intuition in decisions. *Management Decision*, 41(10), 989-996.
Doi: 10.1108/00251740310509517
- Pretz, J. E., Brookings, J. B., Carlson, L. A., Humbert, T. K., Roy, M., Jones, M. ve Memmert, D. (2014). Development and validation of a new measure of intuition: The types of intuition scale. *Journal of Behavioral Decision Making*, 27(5), 454-467.
Doi: 10.1002/bdm.1820
- Saraçlı, S. (2011). Faktör analizinde yer alan döndürme metotlarının karşılaştırmalı incelenmesi üzerine bir uygulama. *Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 22-26.
- Seçer, İ. (2017). *Spss ve Lisrel ile pratik veri analizi analiz ve raporlaştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Soyarslan, S. (2024). *Spinoza: Intuition*. <https://philpapers.org/browse/spinoza-intuition> adresinden edinilmiştir.

- Şen, N. (2010). *İlköğretim altıncı sınıf matematik dersinde bilgisayar destekli sezgisel düşünme kontrollü olasılık öğretiminin öğrencilerin akademik başarı ve sezgisel düşünme düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2001). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.
- Tanrıöğen, A. ve Türker, Y. (2019). Rotterdam Duygusal Zekâ Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 348-369. Doi: 10.9779/pauefd.514377
- TDK. (2024). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Turgut, A., Sural, V. ve Kan, A. (2018). Lise Öğrencilerinin Antrenörlük Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği geliştirme çalışması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(2), 96-110.
- Tutar, H., Ay, G. ve Şahin, N. (2023). Mesleki Yılgınlık Ölçeği (MEYÖ): Ölçek geliştirme çalışması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 1317-1335. Doi: 10.20491/isarder.2023.1652